KIM TOFT HANSEN AALBORG ÜNİVERSİTESİ, DANİMARKA

POLİSİYE EDEBİYATIN SINIRLARINI ZORLAMAK: ARNE DAHL PROJESİ ÜZERİNE

Jan Arnald, üretken bir İsveçli yazar ve edebiyat eleştirmeni. Arne Dahl mahlasıyla bir dizi uluslararası polisiye romanı kaleme aldı. Kitaplarından bazıları Türkçe de dahil olmak üzere 32 dile çevrilen ve uluslararası suçlarla ilgili hikâyeler kaleme almayı tercih eden Jan Arnald'ın kapsam olarak gerçekten çokuluslu olduğunu söylemek mümkün. Arnald'ın *Intercrime* serisi Filmlance International tarafından televizyona uyarlandı ve 2011-2015 yılları arasında İsveç ve İngiliz televizyonlarında yayınlandı. Arnald'ın suç öyküleri, Maj Sjöwall ve Per Wahlöö tarafından popüler hale getirilen İsveç'e özgü sosyo-eleştirel anlatı geleneğinden yararlanır. Bu makale, Türk okurlar için Arne Dahl mahlasının arkasındaki gerçek figür olan Jan Arnald'ın ilgi çekici yazarlık projesini tanıtıyor.

NORDIC NOIR TÜRÜNE HEM YAKIN HEM UZAK

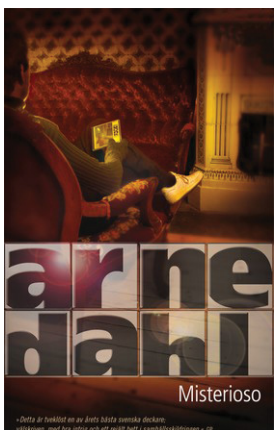

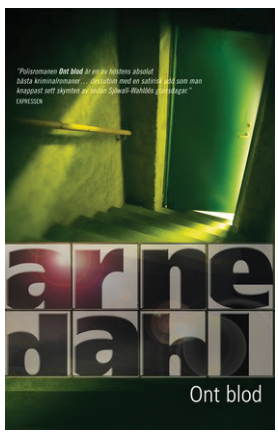

Uluslararası alanda Arne Dahl romanları Nordic Noir geleneğiyle ilişkilendirilir ancak yazar bazen bu alttürün temel özelliklerinden bazılarına tezat oluşturacak öğeler kullanır. En önemlisi, *Intercrime* ve *OpCop* serilerindeki ana karakterlerin genellikle Martin Beck ve Kurt Wallander gibi karakterlerle özdeşleştirilen fiziksel ve psikolojik marazları barındırmamasıdır. Aksine bu proje başından beri, bedensel ve zihinsel olarak toplumun kusurlarıyla doğrudan bağlantısı olmayan, gerçekten etkileşimli ve işbirliğine dayalı bir polis birimi kurmayı amaçlar. Polis memurlarının zihinleri, ustalıklı olay örgüsü ve anlatı gerilimi aracılığıyla inşa edilen konularla ortaya çıkan yaratıcı çağrışımlar bazen neredeyse fantastik bir noktaya ulaşsa da ve romanlar düpedüz özdüşünümsel bir yapıya sahip olsa da işbirlikçi polis gücünün arkasında yatan niyet, işbirliğine dayalı polis faaliyetleri

hakkında gerçekçi bir fikri temsil etmeye yönelik doğrudan bir girişimdir.

OpCop serisinde bu fikir bir ideale dönüşür çünkü politik ve prensipli bir düzleme taşınmıştır. İşbirlikçi uluslararası polis birimi, suçları gerçek anlamda uluslararası yöntemlerle çözer ve böylece genellikle Avrupa soruşturma bürokrasisiyle ilişkilendirilen uyum ve işbirliği eksikliğine alternatif sunar. *Intercrime* serisinin yaratıcı, mühürlü ve tuhaf kurgusu da romandan önceki yılda karşılaşılan en önemli kültürel konuya her zaman değinmek üzere türün dogmaları tarafından şekillendirilmiştir. Başka bir deyişle *Intercrime* serisindeki 10 romanın içeriğini tasarlamanın arka planında, baskın bir kültürel fenomeni entegre etme fırsatının açık bırakılması vardır. Örneğin *Afterquake* (2006) 2005'teki Londra saldırısından sonra Avrupa terörizmini konu eder. Sonuç olarak karşımıza, özdüşünümsel anlatılar yoluyla suç türünün sınırlarını kasıtlı olarak zorlayan bir dizi roman çıkar. Fakat bu anlatılar aynı zamanda İskandinav suç anlatılarının sosyo-kritik damarıyla kurduğu ilişkisini sürdürür.

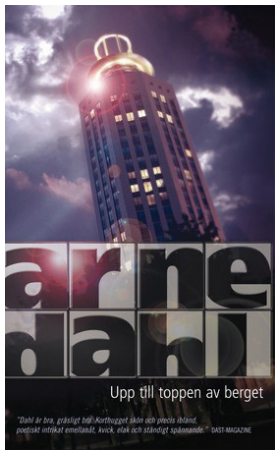

ÖZDÜŞÜNÜMSEL POLİSİYE ROMAN

Jan Arnald sözkonusu olduğunda anlatıların meta katmanları da yazarın yazarlık hakkındaki projesini doğrudan öne çıkarır. Arnald'ın suç yazarlığı Arne Dahl mahlasıyla başladı ve ancak *Intercrime* serisinin dördüncü romanından sonra projenin arkasındaki gerçek yazarın adı açıklandı. Jan Arnald'ın kimliği yine de Jan Arnald'ın 4'te 3 oranında anagramı olarak kabul edilen bir isimde gizliydi. Ne var ki, artık birbiriyle ilişkili iki yazarın -Arnald ve Dahl- özdüşünümsel tarzı, yazar gerçek adı altında bir Arne Dahl romanı kaleme aldığında (Jan Arnald'ın romanı *Intimus*) ve Arne Dahl takma adıyla bir Jan Arnald romanı yazdığında (Arne Dahl romanı *Eleven*) yeni seviyelere taşındı.

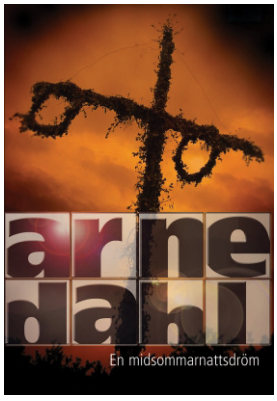

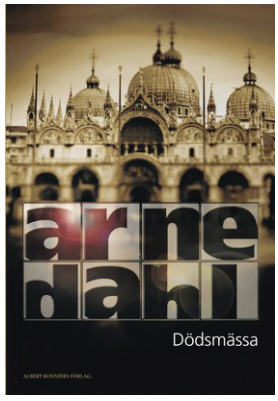

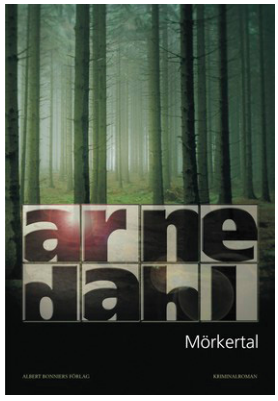

Proje, başından beri yüksek edebiyatla doğrudan ilişki kurma girişimiyle ilgiliydi ve Nordic Noir türünün içeriğine daha az bağlıydı. Durum böyle olsa bile Arne Dahl projesi, İsveç suç anlatıları dogmasının içinde kaldı ve ortaya 10 romanlık bir seri çıktı. Yine de *Intercrime* serisinin son romanının başlığı yani *Eleven*, suç türünün sınırlarını genişletmeye yönelik bir teşebbüstür. Yani yazar "10 roman" dogmasına karşı son romanına *Eleven* ismini verir. Romanın İsveççe başlığı, aslında aynı anda hem "on bir" hem de "elfler" anlamına gelen "Elva" adını taşıyor. Yazar bir kez daha belirsizliklerle ve sanatsal özelliklerle oynuyor. Bu da temel olarak *Intercrime* romanların ana karakterlerinin -polis dedektifleri- *Eleven* romanında neler olup bittiğini hatırlamadıkları gerçeğiyle destekleniyor.

İKİ TÜR OKURA HİTAP EDEN POLİSİYE ROMAN

Bu, Arne Dahl romanlarının iki düzlemde işlediği ve aslında iki tür okura hitap ettiği anlamına gelir. Bir yandan romanları Nordic Noir damarına mensup eğlenceli, şaşırtıcı ve güçlü kurgulanmış suç anlatıları olarak okumak mümkün. Diğer yandan, yazarın eserlerine stratejik olarak dağıttığı edebi, kültürel, entelektüel, pop-kültürel ve felsefi tarihin gizli mücevherlerini açığa çıkararak ve satır aralarını okuyarak daha derin sanatsal ve metinler arası özelliklere erişim sağlayabilirsiniz. Bu özelliklerden bazıları, yalnızca iki ana karakteri konu alarak ve Nordic Noir geleneğine biraz daha bağlı kalarak daha samimi bir anlatı arayan *Berger & Blom* serisinde yer almaz.

Ancak *Intercrime* serisindeki güçlü sanatsal stratejiler ve yazar kimlikleriyle oynanan oyun, romanlardan uyarlanan TV dizisinde sıklıkla kullanılan özelliklerden değildir. Dizi daha ziyade eğlenen okur tipine dair bir okuma yapar ve anlatıları sıkı tasarlanmış polisiye öğelerle doğrudan ilişkilendirir. Suç anlatılarına yüksek sanat özelliklerinin aşılanmasını amaçlayan edebi projelerle pek ilgilenmez. Bununla birlikte dizi, roman serisinin kolektif idealizmini sürdürür ve işbirliğinin çok daha diyalojik bir yorumunu tasvir eder. Ve aynı zamanda polis merkezinin yerel temizlik görevlisi, bu polisiye diziye belirli bir özdüşünüm katmanı ekler. Ancak dizi, bu katmanı minimumda tutarak hem yerel prime time izleyicisine hem de uluslararası Nordic Noir izleyicisine daha geniş bir erişim sağlar.

TÜRK OKURLAR İÇİN

Bahsi geçen Arne Dahl romanları -parçalar halinde- Doğan Kitap tarafından Türkçede yayımlandı. (*Berger&Bloom* serisini ise Hep Kitap okurla buluşturdu.) Ne var ki bu makale, daha geniş bir okur kitlesinin tüm Arne Dahl serisini ve hatta yazarın gerçek adı Jan Arnald altındaki yazarlığını ihlal eden çok daha itinalı bir yazarlık projesine erişebilmesi için romanların daha ileri bir çevirisini teşvik eder. Arne Dahl projesi aslında şunu sorar: "Yazar nedir?" Birinin bu soruyu cevaplayabilme şansına erişebilmesi için daha geniş yazarlığa dair derin bir erişim elde etmeye ihtiyacı vardır.

Bu makalede sunulan araştırma, DETECt – Avrupa Popüler Suç Anlatılarında Kültürlerarası Kimliğin Tespiti – araştırma projesi tarafından finanse edilmiştir (Horizon 2020, 2018-21).

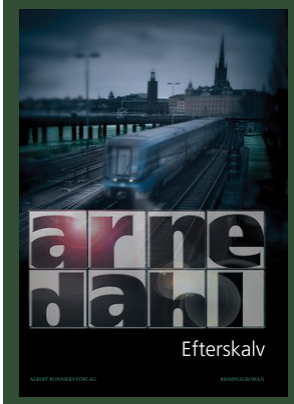

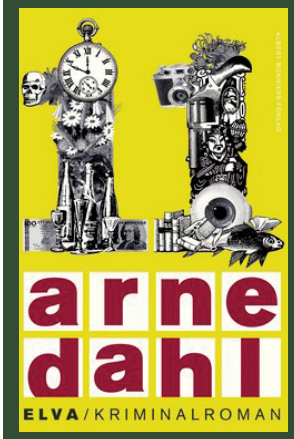

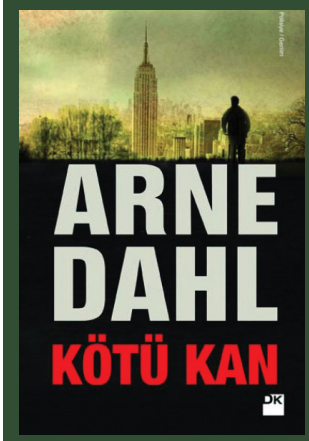

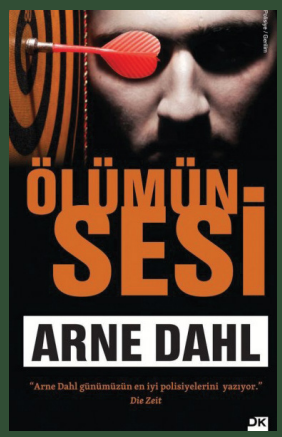

Proje, başından beri yüksek edebiyatla doğrudan ilişkiler kurma girişimiyle ilgiliydi ve Nordic Noir türünün içeriğine daha az bağlıydı. Durum böyle olsa bile Arne Dahl projesi, İsveç suç anlatıları dogmasının içinde kaldı ve ortaya 10 romanlık bir seri çıktı.